

1. Крук О. Країна, яка поборолла корупцію [Електронний ресурс] / О. Крук // Персонал плюс. - 2009. - № 26 (328) Режим доступу : <http://www.personal-plus.net/328/5090.html>

2. CORRUPT UA мережа викривачів – Корупція [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://corruptua.org/koruptsiya/>
Закон України «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

Когут Є.О. курсант 1-го курсу ННІ № 3 НАВС
Науковий керівник: доцент кафедри теорії
держави та права, кандидат юридичних наук,
доцент **Кривицький Ю.В.**

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Становлення та функціонування громадянського суспільства завжди перебувало в центрі уваги представників суспільних наук, зокрема юридичних. Феномен громадянського суспільства є більш важливим гаслом ніж демократія, оскільки вказує на конкретні інституційні умови та історичний контекст. Як слушно стверджує А.М. Колодій, громадянське суспільство – це не стереотип, а ідея, яка отримує практичне втілення з урахуванням традицій, історії, менталітету народу [1, с. 154]. Варто зазначити, що з проблематики громадянського суспільства накопичено значний обсяг наукових праць, що зумовлює об'єктивну необхідність в узагальненні основних підходів, а саме – інституційного, до розуміння природи громадянського суспільства. До найбільш змістовних праць із цього приводу належать наукові розвідки Є.В. Білозьорова, Ю.М. Бондаря, А.М. Колодія, А.Р. Крусян, Н.М. Оніщенко, О.В. Петришина, С.М. Тимченка, Н.В. Філик, М.М. Цимбалюка та ін.

Громадянське суспільство – це суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права. Розбудова громадянського суспільства є метою суспільного розвитку, засобом усебічного забезпечення інтересів, прав і свобод людини і громадянина [2, с. 108]. Громадянське суспільство – це об'єднання вільних індивідів і асоціацій громадян, що сформовані добровільно для забезпечення свободи та ініціативності особистості, прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, задоволення інших загальних інтересів, і яке завдяки приватній власності в економічній сфері, демократії в політичній, плюралізму в духовній, справедливості у правовій зумовлює існування в абсолютній більшості так званого середнього прошарку, який здатен підпорядкувати громадянському суспільству демократичну, правову, соціальну державу [3, с. 13].

На теперішній час громадянське суспільство становить собою важливий елемент політичної системи суспільства, навіть більш важливий, ніж вільні вибори [4, с. 180]. Це сфера вільної комунікації всіх учасників публічних відносин, в основі якого лежать не сімейні зв'язки, а конкретна ціль, яка полягає в реалізації загальних інтересів (політичного, соціального, економічного, культурного тощо) поза межами функціонування публічної влади. Слід відмітити, що держава як особлива форма організації суспільства є «старшою» за громадянське суспільство, оскільки протягом значного періоду державності останнього апріорі не могло існувати. Адже для існування такої специфічної сфери соціальної життєдіяльності потрібні певні економічні та соціально-культурні передумови [5, с. 4].

Загалом виникнення такого явища як громадянське суспільство пояснюється диференціацією, інституалізацією та відносним відокремленням суспільних форм життєдіяльності в аспекті історичного розвитку. На основі цього відбувається передача державою інститутам громадянського суспільства повноважень стосовно контролю над певними галузями соціальної діяльності. Не можна не погодитися з висловленою в літературі думкою, що діалектика співвідношення громадянського суспільства і держави складна та суперечлива. Громадянське суспільство, представляючи собою систему, яка розвивається сама собою, постійно відчуває тиск з боку державної влади. Разом із тим держава зацікавлена у вільному розвитку громадянського суспільства як передумови її власного розвитку. Зрілість громадянського суспільства – одна з головних умов стабільності демократичного режиму. Громадянське суспільство контролює дію політичної влади. Слабкість громадянського суспільства підштовхує державу до узурпування його прав, унаслідок чого відбувається інверсія функцій держави і громадянського суспільства. У такому випадку держава привласнює функції громадянського суспільства, примушуючи його до виконання винятково державних рішень. Окрім того, відносини держави і суспільства можна охарактеризувати як відносини постійної суперечливої взаємодії та взаємовпливу, характер і спрямованість яких значною мірою залежать від рівня розвитку громадянського суспільства та його інститутів [6, с. 13].

В юридичній науці важливе місце посідає інституційний підхід до осмислення сутності громадянського суспільства. Відповідно до цього методологічного підходу, громадянське суспільство інтерпретується як сукупність добровільно сформованих громадських інституцій, які діють на самоврядних засадах у межах визначених законодавством, за представництвом яких індивіди реалізують свої основні невід'ємні права і свободи [7, с. 10]. Іншими словами, громадянське суспільство – це сукупність недержавних об'єднань, що є його інститутами.

До ознак громадянського суспільства належить такі:

- зумовленість життєвими потребами та інтересами людей;
- визнання людини як найвищої цінності;

- автономістські права відповідно до держави;
- самостійна реалізація потреб та інтересів, які закріплені законами;
- функціонування на основі самоврядування та самоорганізації;
- інституційний характер і зв'язок із правовою державою [5, с. 396].

У контексті інституційного підходу громадянське суспільство розглядається як об'єднання вільних і рівних громадян, в якому вони мають певні права та можливості, в залежності від спільних інтересів. Життя, свобода та безпека особистості є елементарними потребами існування людини та громадянина, які роблять можливим її цивілізоване спілкування з іншими. Правова держава не протистоїть цьому, а створює найбільш сприятливі умови для функціонування та подальшого розвитку. Індивіди мають право, через безпосередньо утворені ними органи, вирішувати питання своєї життєдіяльності, вільно формувати інститути для задоволення власних потреб. Громадська зрілість індивідів проявляється безпосередньо шляхом функціонування громадських інститутів, усвідомлення ними власних потреб. Таке суспільство є найбільш сприятливим середовищем формування й ефективної реалізації норм права, і через це виступає належним підґрунтям становлення і функціонування демократичної правової державності [8, с. 352].

Отже, громадянське суспільство має характеризуватися як сфера вільної комунікації учасників суспільних відносин, за основу яких взято не родинні зв'язки, а мету реалізації певних суспільних інтересів поза інститутами публічної влади. Саме громадянське суспільство є оптимальним способом співжиття громадян, що передбачає узгодження приватних, нерідко суперечливих інтересів шляхом компромісів, угод, сприяє плюралізму та конкуренції – і в цьому теж проявляється актуальність цієї теми. Громадянське суспільство сприяє самоствердженню та самореалізації людини, відкриває нові шляхи розвитку особистості. Воно передбачає активізацію населення, залучення його до процесів управління, створює умови для об'єднання атомізованих індивідів у боротьбу за закріплення на практиці вже проголошених державою прав і свобод людини.

Список використаних джерел:

1. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
2. Теорія держави та права : підручник / Є. О. Гіда та ін. / За заг. ред. Є. О. Гіди. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 576 с.
3. Колодій А. Громадянське суспільство: ознаки, структурні елементи, співвідношення із державою. *Право України*. Київ, 2014. № 4. С. 9–16.
4. Любченко П. М. Конституційно-правові основи розвитку місцевого самоврядування як інституту громадського суспільства : монографія. Харків : Одиссей, 2006. 352 с.
5. Структурні виміри сучасного суспільства : навч. посіб. / За ред. С. Макеєва, Київ : Інститут соціології НАН України 2006. 372 с.

6. Кузнєцова Н. Громадянське суспільство та особисті немайнові права. *Право України*. Київ, 2015. № 4. С. 9–17.

7. Петришин О. В. Громадянське суспільство і держава: питання взаємовідносин. *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 2006. № 10. С. 3–12.

8. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: монографія / За заг. ред. д. і. н., проф. А. І. Кудряченка. Київ: НІСД, 2007. 396 с.

Мазур М.І., курсант 1-го курсу ННІ № 3 НАВС
Науковий керівник: доцент кафедри теорії
держави та права, кандидат юридичних наук,
доцент **Кривицький Ю.В.**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕОРІЙ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ

У світі завжди існувало й існує безліч різноманітних концепцій, які розкривають процес походження, виникнення та розвиток держави. Кожна з них пояснює різні погляди та судження людей іншої нації та соціальних груп щодо походження держави, її формування та розвитку. Найпоширенішими є такі теорії походження держави як патріархальна, теологічна, договірна (природно-правова), органічна, насильства, історико-матеріалістична (класова) та патримоніальна.

Так, патріархальна теорія (від грец. батько та влада) – вчення, що розглядає державу як продукт розвитку сім'ї. Основоположником цієї теорії був Арістотель (384 – 322 рр. до н. е.), пізніше продовжили розвиток її положень Р. Фільмер, М. Михайловський, М. Покровський. Відповідно до цієї теорії держава виникла з патріархальної родини, тобто теорія відстоює повагу до державної влади, її святість і неповторність, родинність усіх людей усередині країни, згуртованість суспільства [1, с. 30].

У свою чергу теологічна теорія походження держави є однією з найдавніших. Представниками цієї теорії були Аврелій Августин (345 – 430 рр.) і видатний учений-богослов Хома Аквінський (1225 – 1247 рр.). Рациональним зерном цієї теорії є утвердження порядку як загального блага в державі. Щоправда, такий порядок відповідно до теологічної теорії створюється за допомогою божественної сили, що виключає активність особи.

Договірна (природно-правова) теорія (Г. Гроцій, Б. Спіноза, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Я. Козельський, М. Радищев, І. Кант) базується на ідеї походження держави в результаті угоди як акта розумної волі людей. Представники цієї теорії вважали, що до виникнення держави люди перебували у «природному стані», який визначався по-різному, а сама